

Ewa Domała - Zysk, *Wielojęzyczni. Studenci niesłyszący i słabosłyszący w procesie uczenia się i nauczania języków obcych*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013, ss. 420.

Osoby słabosłyszące i niesłyszące funkcjonują w społeczeństwie obok osób słyszających i tak jak one znajdują się w sytuacjach, w których często wymagana jest znajomość obcego języka. Aby w pełni korzystać z dóbr kultury i uczestniczyć w życiu społecznym, konieczne jest rozumienie i dotarcie do właściwego znaczenia nadawanych komunikatów, tym bardziej jeśli są to komunikaty w języku innym niż ojczysty. Aktualnie język narodowy dostępny jest za pomocą różnych metod rehabilitacji a także zaawansowanych środków technologicznych, ułatwiających funkcjonowanie osób z uszkodzeniami wzroku. Dzięki właśnie takim ułatwieniom możliwa jest także nauka języków obcych.

Monografia podejmuje temat uczenia się i nauczania języków obcych przez osoby z uszkodzeniami słuchu. Głównym zagadnieniem publikacji jest przedstawienie współczesnych badań prowadzonych w obszarze surdologlottodydaktyki, wzbogaconymi przez badania empiryczne. To, co sprawia, że surdologlottodydaktyka wyróżnia się spośród innych nurtów i koncepcji pedagogicznych, to zasada podmiotowości, w myśl której każda osoba ujmowana jest jako byt z pełnią praw i godnością, która przynależy człowiekowi z samego faktu bycia osobą.

Monografia składa się z ośmiu rozdziałów, każdy z nich poprzedzony jest cytatem, który nie tylko wprowadza w główny temat rozdziału, ale też pokazuje, jak ważna jest każda część pracy. Pierwsza z nich obejmuje trzy rozdziały, w których dokonano przeglądu literatury niezbędnej w stworzeniu podstaw surdologlottodydaktyki. W pierwszym rozdziale przytoczone zostały współczesne badania dotyczące funkcjonowania poznawczego osób niesłyszących i słabosłyszących. Szczególną uwagę zwrócono na badania wskazujące na ważne znaczenie i specyfikę funkcjonowania narządów wzroku, słuchu a także pamięć osób z uszkodzeniami obu zmysłów. Analizie została poddana rola języka i rozwój poznawczy dzieci z uszkodzeniami słuchu. Dodatkowo dokonano przeglądu literatury opisującej nabywanie kompetencji językowych przez osoby niesłyszące i słabosłyszące. W kolejnym rozdziale opisane jest funkcjonowanie osób z uszkodzeniami słuchu studiujących na wyższych uczelniach w Polsce i w wybranych krajach. Zawarte zostały także założenia edukacji inkluzyjnej, postawy niesłyszącej i słabosłyszącej młodzieży wobec studiowania, a także proponowane formy wsparcia. Trzeci rozdział zawiera opis badań dotyczących nau-

czania i uczenia się języka obcego przez młodzież z uszkodzeniami słuchu. W tej części pracy wykorzystano z dostępnej literatury oraz osobistych rozmów z nauczycielami doświadczeniami nauczania języka angielskiego w innych krajach.

Druga część pracy ma charakter empiryczny i w kolejnych rozdziałach zaprezentowane zostały badania własne nad nauczaniem i uczeniem się języka obcego przez osoby niesłyszące i słabosłyszące. Badania były prowadzone w latach 2000-2012 i są podzielone na trzy etapy. W pierwszym etapie badań wzięło udział 35 niesłyszących i słabosłyszących studentów KUL. Jego celem było wskazanie trudności w nauce języka obcego (angielskiego). Pierwszą z wymienionych trudności stanowiło uczenie się gramatyki języka angielskiego, gdzie różnice pomiędzy budowanymi zdaniami w języku obcym i ojczystym były wyraźne. Następnie badaniu poddane zostały trudności w zakresie uczenia się słownictwa – tutaj trudność polega na świadomym wyuczeniu się każdego obcego słowa. Kolejne trudności dotyczyły rozumienia tekstu, co może stanowić poważny problem w rozumieniu języka obcego. Wiąże się to nie tylko z nieznanymi poszczególnymi słowami, ale również z budową gramatyczną zdań. Obok trudności w rozumieniu tekstu występują także trudności w uczeniu się pisania. Jedną z głównych przeszkód w poprawnym pisaniu zdań jest niewłaściwe posługiwanie się odpowiednimi formami czasownika, a w języku angielskim jest to część mowy, która ma wiele form. Kolejna trudność dotyczy opanowania mowy obcojęzycznej, na którą ogromny wpływ ma odpowiednio ukierunkowane wychowanie słuchowe.

Celem pierwszego etapu badań było także określenie strategii uczenia się i nauczania, które w skuteczny sposób pomogłyby pokonywać opisane trudności. Wśród strategii uczenia się i nauczania słownictwa w języku obcym jako pierwsze wymieniana jest indywidualizacja słów, która polega na właściwym wybieraniu słów ważnych i mniej ważnych. Ponadto pomocna może okazać się analiza leksykalna, której formami są: rozbijanie słów na części, techniki wizualizacyjne z wykorzystaniem obrazków, zdjęć oraz przedstawianie słów z akcentem humorystycznym. Następną strategią to emocjonalizacja słów, która pomoże w lepszym zrozumieniu, zapamiętaniu i skojarzeniu obcego słownictwa. Cenne jest tutaj „pierwsze spotkanie” ucznia z nowo poznany słowem, które im bardziej charakterystyczne i wyjątkowe, tym większy ma wpływ na dalszą naukę. Kolejną strategią odnosi się do analizy morfologicznej słów, zwłaszcza istotnej w nauczaniu języka angielskiego, gdzie duża część nowych słów powstaje w efekcie dodania przyrostka lub przedrostka. Ważne jest także polisensoryczne (wielozmysłowe) zapamiętywanie nowo poznanych słów. Wśród strategii odnoszących się do uczenia się i nauczania gramatyki zostały wymienione: strukturalizacja języka, personalizacja ćwiczeń gramatycznych, a także uczenie się z doświadczenia.

W nauczaniu i uczeniu się czytania ze zrozumieniem pomocne okazują się: strategia słów kluczowych, uprzednia aktywizacja wiedzy ogólnej, stosowanie „kapieli czytelniczej”, co oznacza nieustanny trening czytania tekstów pochodzących z różnych źródeł, a także czytanie tekstów o innych osobach niesłyszących i słabosłyszących. Trudnościom związanym z nauczaniem i uczeniem się pisania pomocne są: pisanie ustrukturyzowane, indywidualizacja zadań pisemnych, strategia POWER i Karta Samooceny Pisania, Metoda Wzmocnienia Wizualnego, Peer-tutoring w nauczaniu

pisania oraz ocenianie kształtujące. Strategie dotyczące nauczania mówienia i poprawnej wymowy to m.in.: analiza fonologiczna, tłumaczenie ustne, modyfikacja ćwiczeń przy wykorzystaniu nagrań audio, korzystanie z międzynarodowego alfabetu fonicznego jak również metody Cued Speech i rozmowy z użytkownikami języków obcych.

Drugi etap badań prowadzony był w latach 2009-2012, badaniami zostało objętych 146 osób z uszkodzeniami słuchu z wybranych krajów. Etap ten miał zweryfikować hipotezy badawcze, szukając odpowiedzi na związek przekonań studentów z różnymi zmiennymi branymi pod uwagę (płeć, poziom uszkodzenia słuchu, poziom znajomości języka obcego, dotychczasowe kształcenie oraz środowisko rodzinne).

Trzeci i ostatni etap badań dotyczył podsumowania wiedzy teoretycznej, a także działań praktycznych podejmowanych w obrębie surdologlottodydaktyki. Końcowy etap badań inspiruje wypracowanie nowych i cennych wskazówek, sposobów nauczania i uczenia się języków obcych przez osoby niesłyszące i słabosłyszące.

Praca ma charakter teoretyczno-praktyczny. Przegląd literatury przedmiotu jak również badania empiryczne mają niezwykle cenną wartość poznawczą nie tylko dla osób niesłyszących i słabosłyszących, które uczestniczą w procesie uczenia się języków obcych, ale także dla nauczycieli podejmujących nauczanie. Ponadto badania i ich wnioski cieszą się zainteresowaniem nie tylko w Polsce, ale i zagranicą. Zawarte w publikacji badania mogą przyczynić się do obalania stereotypów, które często w krzywdzący sposób oceniają osoby niesłyszące i słabosłyszące, jako niezdolne do nauki czy ograniczone intelektualnie. Niesłuszne jest także stwierdzenie o niemożności nauki przez osoby z wadą słuchu nie tylko języka ojczystego, ale i obcego. Określenie „wielojęzyczni” odnosi się do osób niesłyszących i słabosłyszących, które pomimo wielu trudności i ograniczeń potrafią posługiwać się wieloma językami.

To, co czyni pracę wyjątkową, to wartość empiryczna badań. Zweryfikowane hipotezy potwierdzają lub zaprzeczają wstępne założenia, a także prowadzą do dalszych, niezwykle interesujących wniosków. Dzięki części teoretycznej oraz badaniom własnym możliwe jest lepsze poznanie osoby niesłyszącej i słabosłyszącej, a także zwrócenie uwagi na specyficzne trudności, z jakimi się zmagają ta grupa osób w wielu aspektach funkcjonowania. Ponadto zebrane wyniki badań wskazują na ważną obecność surdologlottodydaktyków, ich przygotowanie do pracy z osobami o specyficznych trudnościach. Zawarty materiał badawczy wyczerpuje tematykę nauczania i uczenia się języków obcych przez osoby niesłyszące i słabosłyszące. Może także wskazywać na dalsze badania w nowym i jeszcze niepoznany obszarze surdologlottodydaktyki.

*Magdalena Czerska
Instytut Pedagogiki KUL*